

САМИТОТ НА
НАТО ВО БРИСЕЛ

ЦЕНТРИ НА ИЗВОНРЕДНОСТ
ВО НАТО

ХЕЛИКОПТЕР
„PZL W-3 SOKÓŁ“

„FORTRESS MK2“

ШТИТ

Број 144
Октомври 2021

ISSN 1857-6710

МАГАЗИН НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

30 ГОДИНИ НЕЗАВИСНОСТ

Свечено дефиле на ешалоните
од единиците на Армијата

Израќањето на СЕЕБРИГ

на процесот SEDM од Бугарија и командантот на SEEBRIG, бригаден генерал Арестеидис Илиопулос. Во рамки на свеченоста, на началникот на Генералштабот, генерал-потполковник Васко Ѓурчиновски и на министерката за одбрана Радмила Шекеринска, им беа врачени плакета од Комитетот на SEDM и плакета по повод одбележувањето на 22-годишнината од формирањето на СЕЕБРИГ. Кумановската касарна е домаќин на претставници на шест држави и шест армии кои соработувале и ќе соработуваат во доменот на одбраната. Штабот на СЕЕБРИГ од август 2020 година е лоциран во касарната „Боро Менков“ во

Куманово и тука ќе остане до средината на 2026 година. Со свои единици во СЕЕБРИГ учествуваат 6 земји: Република Северна Македонија, Албанија, Бугарија, Грција, Романија и Турција. Неодамна беше реконструирана зградата која сега нуди услови за квалитетен престој. Ова искуство е непроценливо, бидејќи касарната е центар на голема регионална иницијатива во која ќе има околу 40-тина претставници кои ќе работат и ќе живеат со своите семејства наредните пет години. Соработката на Бригадата и на локалната власт е на исклучително високо ниво, а кумановци ги чувствуваат припадниците на Бригадата како свои сограѓани.

А.М.

СОДРЖИНА

ШТИТ година XIII број 144 октомври 2021

Инфо	5
На прва линија Министерката за одбрана Радмила Шекеринска во работна посета на САД	6
НАТО активности Искуствата на НАТО и препораки за употреба на вооружените сили на НАТО во поддршка на цивилните власти	10
НАТО активности Самитот на НАТО во Брисел Ново поглавје во трансатлантското сојузништво	12
Глобал Одговорност за климатските промени	18
Мировни мисии Генерални секретари на ООН Даг Хамарскјолд (Dag Hammar-skjöld)	22
Легендарни македонски пилоти Иван Тасевски На небо без граници	24
Вооружување „Henschel Hs 129“	26
Вооружување DARDO, италијанско борбено возило на пешадијата	32
Вооружување Хеликоптер „PZL W-3 Sokół“	34
Низ историјата Велес и Велешко во 1944 година	44
Глобал Справување со стресот преку јакнење на еластичноста Како да си ги „наполниме батериите“	50
Филм „Повик за шпионажа“	56
	3

30 години независност

Овој 8 Септември се навршија 30 години од историскиот Референдум кој се одржа во 1991 година, на кој македонските граѓани се определија државата да продолжи како независна и суверена држава по патот на демократскиот развој и просперитет. Во текот на тридецениското постоење земјата се соочи со многу предизвици, воен конфликт, оспорувања, вета и многу политички искушенија кои беа совладани. Нашата мала, но суверена и независна држава, продолжи да се движи во вистинската насока. Денот на независноста е еден од најсветите и најсветлите датуми од историјата на нашата држава. Оваа година, по повод јубилејот „30 години независност“, уште еднаш се потсетивме на историските настани кои ја обележаа нашата држава како независна и суверена држава. Беа истакнати сите досегашни достигнувања и остварени стремежи и уште еднаш беше истакнато дека нашата држава е рамноправен субјект и држава достоинствена за почит на меѓународната сцена. На јубилејот „30 години независност“ се потсетивме како пред 30 години, во конфликтно и немирно окружување, започнавме самостојно да ги формираме институциите на државата, меѓу кои и сопствена армија, која до ден-денес го има највисокиот рејтинг како институција со најголема доверба кај народот. Се потсетивме дека на 17 ноември 1991 беше донесен првиот македонски Устав, како највисок акт на државата со кој и формално се одвоивме од поранешната држава. Пред 20 години беше потпишан Охридскиот рамковен договор, со кој се разрешија многу дилеми и отворени прашања во однос

на мултиетничкиот карактер на државата, со што се зајакна внатрешната кохезија и се овозможи постабилен развој на државата. Долгогодишното отворено прашање со нашиот јужен сосед го затворивме со донесувањето на Преспанскиот договор, кој ни овозможи дефинитивен влез во сите меѓународни организации со дефинирани идентитетски маркери и за државата и за македонскиот народ, а како најзначајна придобивка, секако е зачленувањето на Република Северна Македонија во НАТО како рамноправна 30. членка на НАТО – најголемиот воено-политички сојуз на денешницата. Претседателот на државата Стево Пендаровски, во своето видеообраќање по повод јубилејот „30 години независност“, ја истакна и потребата од понатамошно интегрирање на државата во различни меѓународни организации „Нашето подобро утре зависи и од интеграциите во важните меѓународни организации. Како мала држава, во денешниот глобален и немирен свет, не можеме да опстоиме без сојузници и пријатели. Интеграциските процеси беа, и сè уште се, и мотив и средство за постигнување на внатрешна кохезија и за достигнување на највисоките европски вредности, а на граѓаните на Република Северна Македонија, честитајќи им го Денот на независноста, им порача: „Ние немаме резервна држава. Северна Македонија е нашиот единствен заеднички дом и ќе биде пристojно место за живеење само ако секој од нас го вложи во него својот труд, својата одговорност и својата совест. Нека ни е честита 30-годишнината од независноста! Да ни е вечна и вековита државата“.

д-р Жанет Ристоска

Издавач
Министерство за одбрана
на Република Северна Македонија

Претседател на Издавачкиот совет
м-р Иван Атанасоски, полковник

Заменик-претседател на Издавачкиот совет
д-р Тони Петрески

Членови на Издавачкиот совет:

Лидија Јанчова Христова

Соња Крамарска

Афрдита Волина

Тони Јаневски, потполковник

Лилјана Петреска, потполковник

Виолета Костадинова, потполковник

Билјана Иванова

д-р Жанет Ристоска

Главен и одговорен уредник

д-р Жанет Ристоска

Редакција:

Умит Реџеџи

(ликовно-графички и технички уредник)

Ксенија Митева

(лектор)

Кристина Илиевска

(новинар, фотографии)

ШТИТ

е магазин на
Министерството
за одбрана
на Република Северна
Македонија

Излегува од печат еднаш во
месецот и на web-страницата
на Министерството за одбрана
<https://mod.gov.mk/штит>

„Орце Николов“ 116
1000 Скопје

Телефони: 02 3128 276
www.mod.gov.mk;

Ставовите содржани во написите на надворешните соработници не ја презентираат официјалната политика или ставовите на Министерството за одбрана.

ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈА
0800 50030

Одговорност за климатските промени

Човекот има огромно влијание врз загревањето на воздухот, водата и земјиштето. Во секој населен регион низ целиот свет се случуваат брзи промени кои се неповратни со своето влијание врз животот на човекот. Оваа анализа отстапува од позитивните сценарија. Со сигурност се тврди дека климатските промени предизвикани од човекот ги забрзуваат настаните што ни се случуваат секојдневно, од пожари, поплави до топлотни бранови. Кој е виновникот за климатските промени што ја загреваат планетата, дури и повеќе од јаглерод диоксид. Извештајот на истражувачката група на Обединетите нации предупредува дека светот, дури и во сценарија кога емисиите на стакленички гасови значително се намалуваат, најверојатно ќе го надмине затоплувањето од 1,5 степени Целзиусови во споредба со температурите од прединдустрискиот период, референтен период од 1850 година до 1900 година, кој е најраниот период на глобални набљудувања.

Овие ефекти од климатските промени продолжуваат да се брануваат низ целата планета, засилувајќи

ги катастрофите како масивните пожари во Калифорнија и многу држави низ Европа, смртоносните

поплави во Кина и во Европа и рекордната измерена топлина во Сибир. Климатските промени се тука, и доколку не се преземат драстични мерки, во иднина постојано ќе се влошуваат. Во овој извештај на истражувачката група на Обединетите нации кој е познат како Шестиот извештај за процена на климатските промени, се испитува причината што го поттикнува планетарното затоплување во атмосферата, океаните и копното. Исто така, се разгледуваат и економските и еколошките ранливости од климатските промени, како и опциите за намалување на затоплувањето. Целта на овие анализи и извештаи е да се соберат најдобрите достапни научни сознанија и да се создаде солидна основа за дејствување, без разлика дали тоа ќе бидат мерки за инвестиција во чиста енергија, преместување на луѓето од областите со висок ризик по нивните животи или мерки за помош на најранливите места за поуспешно справување со неизбежните влијанија. Очигледно е дека науката за климатските промени брзо напредува, но мерките за спречување на климатските промени се во застој. Анализите укажуваат на специфични прашања, како на пример намалената временска можност на планетата да го издржи идното глобално затоплување, влијанијата на климатските промени врз океаните и замрзнатите региони и притисокот врз светските резерви на храна и вода поради зголемувањето на температури. Сепак, овие извештаи помогнаа да се покрене глобално движење, особено помеѓу младите луѓе, барајќи од светските лидери да направат повеќе за да ги исполнат своите обврски од Парискиот договор, пред да истече времето и да биде доцна за сè. Парискиот договор е меѓународен договор за климатски промени донесен во 2015 година, кој опфаќа намалување, приспособување и финансирање на климатските промени. Меѓутоа, и шест години по Парискиот договор, производството на гасови што произведуваат топлина повторно се зголемува. Дури и со намалувањето на емисиите на штетни гасови поради затворањето на државите и пандемијата со КОВИД-19, оваа година концентрациите на јаглерод диоксид во атмосферата достигнаа рекордно ниво, ниво што планетата го нема видено најмалку 2 милиони години. Овој пораст на емисиите на штетни гасови на научниците им даде неограничени можности

да ги проучуваат климатските промени во реално време. Преку усовршени компјутерски симулации, напредната технологија за мерење, лабораториските експерименти и историските записи, научниците добија многу подобра перцепција и увид во улогата на човештвото за зголемувањето на температурата на планетата. Со сигурност може да се констатира дека климатските промени

Вознемиреноста и очајот кои ни ги носат климатските промени не претставуваат нови феномени. Колкаво е влијанието на човекот врз промената на климата и дали во иднина ќе биде полошо? Според анализите на истражувачката група на Обединетите нации, одговорите на овие прашања се многу поостри од кога било претходно. Во нивните извештаи се нагласува дека времето за преземање мерки истекува и дека се потребни многу поагресивни мерки за да се ограничат катастрофалните последици од климатските промени.

константно влијат на екстремните временски услови. Јасно е дека огромното количество на гасови од стаклената градина и согорувањето на фосилни горива, енормно ја загреваат планетата. Сè поцврсти се доказите дека забележаните екстремни климатски промени како што се топлотните бранови, обилните врнежи, сушите и тропските циклони, се препишуваат на човечкото влијание. Преку современи научни методи може да се утврди колку употребата на фосилни горива влијае за појава на екстремни настани како што се топлотните бранови и зголемувањето на нивото на морето коешто произлегува од глобалното затоплување. Климатските промени се глобални, но ефектите се локални. Со подобрени мерења и моделирање, научниците успеаја да анализираат одредени делови од планетата и да добијат поверодостојни сознанија за тоа како ќе се одвиваат климатските промени. Додека светот константно во просек се затоплува, одредени локации се погодени од драстични промени. На пример, некои области со затоплувањето се предвидува да се исушат, додека други ќе бидат под удар на влажен бран. Во некои случаи, и двата настани можат да се случат на истото место, односно да има периоди на суша проследени со поплави. Овие екстремни климатски удари на зголемени екстремно влажни и суви настани во текот на 21 век ќе се зголемуваат. Меѓутоа, јаглерод диоксидот, и покрај тоа што игра најважна улога

во глобалното затоплување, не е единствениот причинител. И другите гасови со ефект на стаклена градина, како на пример метанот, во блиска иднина – период од околу 20 години, може да заработи повеќе топлина од јаглерод диоксид. Научниците тврдат дека загадувањето со метан е на многу високо ниво поради човечките активности како земјоделството и производството на нафта и гас, како и дека се зголемуваат и други стакленички гасови како азот диоксид. Намалувањето на емисијата на овие гасови ќе има огромни придобивки за подобрување на климатските промени.

Јасно е дека нема повеќе време за многу размислување. Во оваа ситуација иднината на климатските промени ќе ја креираат постапките на луѓето во иднина и како планетата ќе одговори на тие постапки. Проекциите предвидуваат дека доколку концентрацијата на јаглерод диоксид во атмосферата се удвои, планетата би се загреала од 2,5 до 4 степени Целзиусови. Според најпозитивните проекции за намалување на емисиите на гасови, се очекуваат дека затоплувањето ќе продолжи барем до средината на 21 век. Засега, без масовни активности за ограничување на емисиите на гасови кои би започнале веднаш, изгледа невозможно глобалното затоплувањето да остане во рамките на договорот од Париз.

Сепак, во извештај на истражувачката група на ОН, за научниците сè уште има нејасни работи. Познато е дека луѓето ја загреваат планетата преку своите активности како што се согорување на фосилни горива и расчистување на земјиштето за земјоделски потреби и урбаниот развој. Нејасно е прашањето од каде потекнува и кои се причините за големата количина на метан. Генерално е познато дека метанот доаѓа од мешање на природни извори, како мочуришта и топење на мразот на половите и од човечки извори, како што е нафтата, гасот, земјоделството и депониите. Меѓутоа, сè уште нема одговор кој од човечките извори е најголемиот виновник. Еден од најголемите извори на несигурност во климатските модели се облаците, односно дали облаците ќе помогнат да се загрее планетата или да се излади. Овие појави на влага во атмосферата се комплицирани, тешко се предвидуваат и можат да имаат многу различни влијанија, во зависност од специфичните услови на дадена точка на небото. Облаците ја менуваат распределбата

на врнежите на планетата, но можат да влијаат и на температурите. Облаците со мала височина имаат тенденција да ја вратат сончевата светлина во вселената и да имаат ефект на ладење, додека облаците на голема надморска височина ја заробуваат топлината, апсорбирајќи ја и повторно и емитувајќи инфрацрвено зрачење. Една од најзагривувачките

точка, каде што циркулацијата над океаните ќе запре, што ќе доведе до глобални промени во врнежите и нивото на морето. Промените во климата, исто така, може да предизвикаат критичните екосистеми, како што тропските дождовни шуми, да влезат во циклус на распаѓање. Ако се случи барем една од овие можни промени, тогаш штетните ефекти од затоплувањето ќе

последници е моментот кога луѓето предизвикуваат неповратни, катастрофални влијанија што ги забрзуваат глобалните промени. На пример, одмрзнувањето на вечниот мраз може да ослободи огромни количини на јаглерод диоксид и метан, што дополнително го забрзува затоплувањето без никакво човечко влијание. Затоплувањето, исто така може да достигне до една критична

продолжат, дури и ако секоја држава драстично ги ограничи емисиите на стакленички гасови. Најголемото неодговорено прашање за иднината останува исто: Што ќе направи човештвото за да ги намали климатските промени? Кои ќе бидат идните насоки за унапредување и користење на енергијата, модернизирање на транспортот и експлоатација на

земјиштето, како основни фактори што влијаат на климатските промени. Од заклучоците во извештајот на истражувачката група на ОН, може да се констатира дека човештвото веќе направило значителна штета на климата, а уште пострашни последици претстојат доколку не се преземат итни акции на глобално, светско ниво. Емисиите на јаглерод диоксид честопати се третираат како проблем што треба да се реши индивидуално, со промена на нашите навики за лична потрошувачка, со користење на „зелени производи“, чија цел е да ја поттикнат желбата на луѓето да бидат еколошки посветени. Меѓутоа, иронијата која ги тера луѓето да живеат на начин преку кој ќе се намали нивното влијание врз животната средина, е пристап кој ги затскрива вистинските виновници, компаниите кои произведуваат или користат големи количини фосилни горива и држави кои не преземаат никакви мерки за спречување на емисиите на штетни гасови. Затоа е потребна акција од страна на државите, не само индивидуална жртва. Потребно е државите да донесат национални стандарди за чиста електрична енергија на национално ниво, со побарување до компаниите електричната енергија да ја добиваат од обновливи извори како сончева енергија, а не од фосилни горива. Само владите имаат пари и овластувања за подобрување на јавниот превоз и друга критична инфраструктура кои се потребни за максимално намалување на емисиите штетни гасови на долг рок. Во јуни оваа година, над северозападниот дел на Пацификот се спушти топлинска купола, со што температурите се зголемија за 10 степени над нормалата. Беше толку жешко, така што растенијата изгореа во почвата, се распукаа патиштата, а каблите за трамвај се стопија на температури што достигнаа над 46 степени Целзиусови. Потоа, во јули, екстремните поплави ја зафатија северозападна Европа, оставајќи зад себе најмалку 190 загинаати, а повеќе од 1000 се сметаат за исчезнати. Истото се случи и во кинеската провинција Хенан, каде беше поплавено метрото, се урнаа многу патиштата, а најмалку 100 лица загинаа. Сите овие настани што го погодија целиот свет се предвесници на климатските промени. Врнежите коишто предизвикаа разорни поплави во Германија и во северозападна Европа, се јасен показател за главниот виновник: климатските промени. Ова се настани коишто навистина покажуваат

дека е потребно итно дејствување, а се случија само еден ден откако Европската Унија објави сеопфатен пакет со предлози за решавање на итните климатски случаи. Овие предлози најверојатно нема да им се допаднат на посиромашните земји од ЕУ или на оние кои во голема мера се потпираат на фосилни горива. Меѓутоа, овој катастрофален настан што се случи веднаш по објавувањето

не е само до известувањето, туку и до сериозноста на соопштување за влијанието на поплавите врз населението, односно дел од причината за големите загуби на човечки животи е тоа што луѓето не ја разбрале сериозноста на предупредувањата. И, додека екстремните временски настани како овие стануваат сè почести, предизвик ќе биде начинот

на тие предлози, многу добро илустрира зошто се потребни такви амбициозни политики. Покрај климатските промени, експертите посочија и недостатоци во комуникацијата во Европскиот систем за превенција од поплави. Германските метеоролошки и хидролошки служби три дена пред да се случи настанот издале бројни предупредувања. Сепак, проблемот

на ефективно пренесување на информацијата за опасноста што ќе следи. Но, иако системите за рано предупредување можат да помогнат во намалувањето на загубата на човечки животи и материјално-технички средства, крајниот одговор е човекот да престане да емитува јаглерод диоксид и други стакленички гасови кои ја загреваат планетата.
д-р Ненад Танески